

CLAUDE MICHAUD

EGY FRANCIA KALANDOR RÁKÓCZI SZOLGÁLATÁBAN: JACQUES-FRANÇOIS RAVÉ DE BAUDRAN

A French Adventurer in Rákóczi's Service:
Jacques-François Ravé de Baudran

In autumn 1717 Ferenc Rákóczi II, living in exile in France, accepted the invitation of Sultan Ahmed III, and hoping to get military help from the Turks he set off for the Ottoman Empire. He met Ravé de Baudran during the preparations of his ship in Marseille. The French had established horseriding academies in the area previously which all went smash. Shaken by his financial problems, the man offered his services to the travelling prince, and Rákóczi appointed him second equerry.

Baudran wrote in French, and the letter published here in Hungarian translation reports on their voyage, on their reception in Turkey, and on the circumstances of his entering to Rákóczi's service.

Keywords: Ferenc Rákóczi II, exile in France and Turkey, the reoccupation of the Banat, Adrianople, Sultan Ahmed III

1715 augusztusában, néhány nappal XIV. Lajos halála előtt, II. Rákóczi Ferenc visszavonult a grosbois-i kamalduli szerzetesek által Yerres mellett (Essone megyében) bérelt házba, hogy „megszabaduljon a világ zajától”. Egészen 1717 szeptemberéig ott maradt, és visszavonultságában volt ideje, hogy megírja *Emlékiratai* első változatát és hozzákezdjen *Vallomásai* megszövegezéséhez.

Közben figyelemmel kísérte az európai politikai helyzet alakulását, különösen az olyan eseményeket, amelyekben esélyt látott arra, hogy visszaszerezhesse elveszett hatalmát. A Velencei Köztársaság ellen indított török háború 1714 decemberében és azok a nehézségek, amelyekkel a *Serenissima* küzdött, hogy megvédje Moreát (a Peloponnészoszi-félszigetet) – amelyet a karlócai békével szerzett meg (1699. január 26-án) –, valamint az a körülmény, hogy az Ausztriai Ház attól félt, hogy a konfliktus kiterjedhet Dalmáciára és Horvátországra, arra készítették VI. Károly császár kormányzatát, hogy újabb összeütközést vállaljon a Portával. Főként Savoyai Eugén, a kiváló hadvezér és nagyhatalmú miniszter játszott fontos szerepet ebben a döntésben. 1716. április 13-án a Habsburg Monarchia szövetséget kötött Velencével. Májusra a hadiállapot hivatalossá vált Bécs és Isztambul között. A csataterén megmutatkozott a császári katonai erőfölény: 1716. augusztus 5-én a pétervárad-i győzelem, majd októberben Temesvár bevétele és a Bánság elfoglalása, főként pedig Belgrád kapitulációja 1717. augusztus 18-án – melynek Magyarország déli határvédelme szempontjából volt kiemelkedő szerepe –, mind ezt bizonyította.

Ekkor hívta meg III. Ahmed török szultán Rákóczit, hogy menjen Törökországba, azzal az ígérettel, hogy helyreállítja a Magyar Királyság ősi szabadságjogait, Erdélyt pedig visszaadja a fejedelemnek. Ebben bízva távozott Rákóczi Grosbois-ból, némi jövedelemforrást biztosítva magának Toulouse grófja segítségével, aki megelőlegezett neki kétévnyi elmaradt járadékot, amellyel a párizsi Városháza (*Hôtel de Ville*) tartozott neki. Marseille-be utazott, ahol Jean-Baptiste Bruny, a kikötő egyik leggazdagabb üzletembere, kereskedője és hajófelszerelője anyagi és technikai segítségével nekilátott a törökországi tengeri utazás

előkészítésének. 1717. augusztus 14-én az ANGE GABRIEL (Mihály arkangyal) fedélzetén az Hyères-szigetekre érkezett, ahol találkozott a szultán küldöttével, a kapidzsi basával. Majd miután összeszedte legénységét, 21-én továbbindult, és október 10-én Gallipoliban szállt partra. Onnan utazott Drinápolyba, ahol háború idején az ottomán seregek gyülekeztek, és ahol már várta őt a török udvar. Addigra azonban tudomást szerezhetett az oszmán sereg vereségeiről. Abban reménykedett vajon, hogy megfordul a hadiszerencse? Döntését talán megerősítette, hogy az akkor Habsburg kézen lévő Szardínia-szigetén 1717 augusztusának végén hatezer spanyol katona szállt partra. Ma azonban már tudjuk, hogy ennek a második frontnak a megnyitása semmiben sem ártott a törökök ellen viselt győzedelmes háború folytatásának, amelyet a pozsareváci béke zárt le 1718. július 21-én.

Rákóczi, mielőtt hajóra szállt volna, Marseille-ben Jean-Baptiste Bruny házában szállt meg. Ebben a városban vélte megtalálni élete nagy szerencséjét Jacques-François Ravé de Baudran, akinek csak korábbi életrajzáról vannak adataink, de további sorsáról nincsenek információink. Egy Sologne-ban fekvő, Sennely nevű faluban született, ahol 1670. március 7-én keresztelték meg Jacques Ravé pénzügyi felügyelő és Sennelyben működő községjegyő, valamint Madeleine Loré d'Orléans fiaként. Baudran katonai pályája kezdetén muskétásnak állt, 1702-ben azonban megvált a katonaságtól, és abból élt, hogy lovaglóleceket adott. 1717-ben Provence-ban találjuk, ahol anyagi helyzete igencsak ingatagga vált. Marseille-i lovas akadémiaja csődbe ment, és az aix-en-provence-i sem bizonyult sikeresebbnek. Később d'Olières márki szolgálatába állt, de valószínűleg ez a vállalkozása sem lehetett hosszú életű.¹ Amikor megtudta, hogy Rákóczi készül tengerre szállni, felajánlotta neki szolgálatait, s fel is vették második lovászmesternek. Az, hogy a fejedelem miként fogadta szolgálataiba, és hogyan érkezett meg Drinápolyba, kiderül abból a levélből, amelyet egy orléans-i ismerősének írt 1717. október 3-án.² Sajnos nincs tudomásunk arról, hogy a későbbiekben mi történt Ravé de Baudrannal Rákóczi francia környezetében, amelyben Louis Bréchon titkárként dolgozott.

¹ Archives départementales du Loiret, J 53/2. 1717. augusztus 6-i levél, kelt d'Olières-ben, címzettje M. Douceron, az orléans-i választókerület segédjegyzője: „Abban a sivatagban vagyok, amelyet Sainte Beaume-nak neveznek, és ahol Magdolna megbánta a bűneit, Toulon környékén, és ahol még vagy két hónapot töltök majd, amíg találok magamnak elfoglaltságot. D'Olières báró meghívott, hogy lakjam nála. Az a lovas iskola, amelyet Marseille-ben igazgattam, tönkrement az általános nyomorúság miatt, az aix-iben sincsenek tanulók, ezért aztán oda megyek, ahol lovakat találok, és ahol munkát ajánlanak. Most az itáliai határ mellett vagyok. Azt hiszem, hogy innen Languedocba megyek majd, és jövő tavasszal egész biztosan visszatérek Franciaországba.”

² Erre a levélre Michel Le Pesant, a Loiret főlevéltárosa hívta fel a figyelmet, a Société historique et archéologique de l'Orléanais 1946. július 13-i ülésén. Vö. *Bulletin de la Société historique et archéologique de l'Orléanais*, 120 (1944–1946), majd pedig a *Blois & le Loir-et-Cher*, 1947. szeptemberi számában (N°. 316.), amelynek 69–80. lapjain közölték, a következő címmel: „Un Solognot au service de François Rakoczi”. [Egy sologne-i lakos Rákóczi Ferenc szolgálatában.]

JACQUES-FRANÇOIS RAVÉ DE BAUDRAN LEVELE M. DOUCERONHOZ,
AZ ORLÉANS-I VÁLASZTÓKÖRZET ÍRNOKÁHOZ

Drinápoly, 1717. november 3.

Tisztelt Uram!

Egy órával az után, hogy postáztam Önnek egy meghatalmazást orléans-i örökségem felvételéhez,³ kaptam értesítést arról, amiről most beszámolok. Kérem, tudassa velem, megkapta-e a leveletem és elküldte-e nővéremnek, továbbá, hogy miként járt el utasításom értelmében. Kérem, hogy eszerint intézkedjék az évi tíztalléros járadék ügyében, amellyel Baudranban tartoznak nekem, és amelyet már öt éve nem folyósítanak; de ne árulja el, hogy ezer mérföldnyi távolságban vagyok Orléans-tól.

A hegyek között lévő sainte beaume-i birtokomra való indulás közben jutott tudomásomra, hogy Ragotsy [!] fejedelem őurasága hajóra szállni készül egész kíséretével Konstantinápoly felé, továbbá hogy Marseille-ben Bruny úrhoz fordult, akinél lakott, s aki egész Európa legsikeresebb kereskedője,⁴ és akinek nagy befolyása volt a fejedelem lelkére. Felkerestem Bruny urat és emlékeztettem, hogy volt szerencsém a fiát⁵ lovaglásra tanítani, aki akkor megígérte nekem, hogy ezt egy szívességgel viszonzza majd. Mondtam neki, hogy most azért jöttem, hogy felajánljam lovászmesteri szolgálataimat a fejedelemnek, és hogy biztosra veszem a sikert, ha ő szíveskedik egy jó szót szólni az érdekeimben, amit meg is ígért. Még aznap este, mint lovászmestert mutatott be a fejedelemnek, aki felém fordulva a következőket mondta: „Uram, kiváló ajánlással mutatják be Önt nekem, és elégedett lesz a szolgálatomban, én pedig gondoskodni fogok magáról; nincs más dolga, minthogy kövessen engem.” Aznap este felszálltunk az Ange Gabriél nevű hajóra, amelyet Bruny úr szerelt fel, és miután harmincegy napon át valamennyi tengeri viszontagságot elszenvedtük,⁶ Gallipoliban, harminc mérfölddel Konstantinápoly alatt szálltunk partra. Ezután útra keltünk, hogy szárazföldön tegyünk meg újabb harminc mérföldet úticélunk, Drinápoly felé, amely háború idején a török szultán székhelye. Bizonyára olvasta az újságokban, hogy a szultán milyen fogadtásban részesítette a fejedelmet;⁷ nem írom le részletesen, mert túl hosszúra nyúlna. Drinápolytól két mérföldnyire küldött elénk a szultán egy felszerszámozott és pompásan feldíszített lovat, hogy

³ Ravé de Baudran egy 500 „livres tournois” [tours-i font] értékű hagyatékot örökölt keresztapjától, François de Coignou-tól, aki a Maison Rouge földesura és parlamenti jogász volt (a végrendelet 1710. szeptember 13-án kelt). Baudran meghatalmazást küldött otthoni ügyvivőjének, Douceronnak, 1717. szeptember 14-i dátummal. Douceron évjáradékot kellett, hogy biztosítson Baudran Párizsban lakó nővéreinek.

⁴ Jean-Baptiste Bruny „...az egyik legmerészebb és legsikeresebb kereskedő volt Marseille-ben a XVIII. század elején, egyike volt azoknak, akik kezdeményezték az Óceán felé való terjeszkedést” – írja róla *Charles Carrière*: *Négociants marseillais au XVIIIe siècle. Contribution à l'étude des économies maritimes*. Marseille, 1973. Tome I. 70. o.

Jean-Baptiste Bruny és a fivére, Raymond 1717-ben már jelentős részben az Atlanti-óceán és a déli tengerek felé irányította fegyverszállításait, mivel a spanyol örökösödési háború (1701–1713) új gazdasági lehetőségeket teremtett, de nem mondtak le a levantei, az Oszmán Birodalom kereskedelmi kikötői felé irányuló szállítási-útvonalairól sem. II. Rákóczi Ferenc tehát Jean-Baptiste Bruny személyében a földközi-tengeri hajózás gyakorlott szakemberéhez, „a kor legragyogóbb csillagához” fordult. Lásd: *Gaston Rambert*: *Marseille et le commerce interlope en mer du Sud 1700–1723. Provence historique*, 38. (1967). 1717-ben Jean-Baptiste Bruny vagyonát 1 347 000 livre-re becsülték, fivéréét 1714-ben 920 320 livre-re. Lásd *Carrière* hivatkozott munkájának 105. lapját.

⁵ François Bruny vitte tovább apja ügyeit.

⁶ Szeptember 30. és október 5. között az északi és észak-keleti szelek mozdulatlanságra kárhoztatták az Égei-tenger szigetei közt hajózó utazókat.

⁷ A *Mercure de France* 1717. november 20-ai száma hosszú beszámolót közölt az eseményről.

a fejedelem azt ülje meg:⁸ egész kísérete szintén kapott lovakat. Ezernél több lovas fogadott, élükön az Oszmán Birodalom legnagyobb méltóságaival.⁹ Fényűző sátrokban szolgáltak fel ebédet a fejedelemnek, több mint száz fogással.¹⁰ Győzelmi menethez foghatóan kísérték be bennünket a városba, ahol sorfalat álló janicsárok és gyalogosok vártak ránk, ünnepi öltözetben. Este hatalmas vacsorát adtak, ahol megkóstoltam a süteményeiket és valami lokumot,¹¹ meg különböző ragukat: mindent különlegesen ízletesnek és a francia ételeknél jobbnak találtam. A fejedelem kinevezte udvartartása legfőbb tisztjeit, úgymint a kancellárt, a főudvarmestert, a főlovászmestert stb.; én második lovászmester leszek, mivel a főlovász főnemes. Én fogom idomítani a lovakat a harcra és a vadászatra, továbbá megtanítom az inasoknak, hogyan kell lovagolni. Én vezetem majd elő a fejedelem lovát és tartom a kengyelt, valahányszor nyeregbe száll vagy leszáll a lóról. A főlovászmesternek teszem le az esküt, a lovászok pedig nekem. Nagyon örülök, és ha Isten megsegít, és a fejedelem visszatér Magyarországra és Erdélybe, valamennyien gazdagok leszünk. A fizetésemet még nem állapították meg, de sokat remélhetek ettől a nagylelkű fejedelemtől, aki mindenkit bőségesen megjutalmaz. Legfeljebb negyven éves és igen ájtatos. Sokat hall még majd rólunk a következő hadjárat során,¹² és reményeink szerint jól megverjük a császárt. Várom, hogy híradással legyen magáról.

Alázatos és engedelmes szolgája,
Baudran

Kérem, adja át alázatos és tiszteletteljes üdvözetemet hitvesének, valamint Douleron kisasznoknak és egész kiváló családjának, továbbá Levéville úrnak.

Leveleit a hírekkel a következő címre szíveskedjék küldeni:

A Feuillants-rend nagytiszteletű Priorjához, továbbításra Baudrannak, Őfelsége, a Nagyságos Rákóczi Fejedelem úr lovászának, Levante, Marseille. Ő majd átadja a levelet Bruny úrnak, aki az első Konstantinápolyba induló hajóval elküldi nekünk.

Fordította: Kovács Ilona

⁸ „A szultán lovásza vezették a fejedelem elé [Őfelsége] császári díszekkel felékesített és pompásan felszerelt, aranyhímzésekkel gazdagon díszített nyeregtakaróval ékeskedő paripáját. Ezen kívül még 40 különböző díszítésű nyeregtakaróval ellátott szép lovat vezettek elő a fejedelem tisztjei számára aszerint, hogy milyen állást töltenek be és mi a rangjuk.” Uo.

⁹ A *kajmakám* [a nagyvezír helyettese] képviselőjében a *tihája* [udvari kapitány], a lovasság két tábornoka, a janicsárága, a főkincstárnok, a *kapudzsi* basa [a szultáni kapuórság parancsnoka], a fő ceremóniamester, a kincstárnok, és a sátrakat felügyelő tábornok. Uo.

¹⁰ A fejedelemnek keresztény módra szolgálták fel az ételeket, egy lábakon álló magasabb asztalon, a tisztjeinek török módra, a földön.

¹¹ Őrölt mandulából citrommal vagy rózsavízzel és vaníliával készült, fehér zselé-szerű édesség.

¹² „Következő hadjáratra” azonban nem került sor, csak a szokásos portyázásokra és rajtaütésekre. Az 1717–1718. évi katonai hadműveletekre nézve lásd: *Jean Nouzille: Le prince Eugène de Savoie et le Sud-Est européen (1683–1736)*. (Bibliothèque de l'Europe centrale 6) Paris, 2012. 150–198. o.